

BESCHERMDE STADS- EN DORPSGEZICHTEN

INGEVOLGE ARTIKEL 35 VAN DE MONUMENTENWET 1988

STEVENSWEERT, kern, gemeente Maasbracht

Aanvulling op de toelichting bij het besluit tot aanwijzing van Stevensweert als beschermd dorpsgezicht.

Resultaat gevoerd overleg

De gemeenteraad van Stevensweert kan zich verenigen met het voorstel tot aanwijzing van de oude kern, behoudens enkele aanvullingen en correcties ten aanzien van de begrenzing. Gedeputeerde Staten van Limburg stemmen in met de voorgestelde correcties en derhalve met het voorstel tot aanwijzing. De Rijksplanologische Commissie deelt deze mening en adviseert de aanwijzing tot beschermd dorpsgezicht van de oude kern Stevensweert af te ronden.

ERRATUM

In verband met de inwerkingtreding van de Monumentenwet 1988 per 1 januari 1989 dient in de plaats van "artikel 20 van de Monumentenwet" gelezen te worden: "artikel 35 van de Monumentenwet 1988".

De verwijzing "artikel 37, lid 8 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening" dient vervangen te worden door "artikel 36, eerste lid, van de Monumentenwet 1988".

EN051056011A

BESCHERMDE STADS- EN DORPSGEZICHTEN

INGEVOLGE ARTIKEL 20 VAN DE MONUMENTENWET

4.110520032004

STEVENSWEERT gemeente Stevensweert

Toelichting bij het besluit tot
aanwijzing van Stevensweert als
beschermd dorpsgezicht.

Het beschermde dorpsgezicht omvat
het op bijgevoegde kaart (Rijksdienst
voor de Monumentenzorg, tekening-
nummer 348 I) door een stippellijn
omgrensde gebied.

Publikatie van de **Rijksdienst voor
de Monumentenzorg.**

Mei 1987.

Inleiding

De kern Stevensweert is gelegen aan de Maas ten zuidwesten van Roermond op een voormalig eiland tussen twee Maasarmen. De huidige ruimtelijke structuur van Stevensweert vindt zijn oorsprong in de door de Spanjaarden in de 17de eeuw aangelegde gebastioneerde vesting. Zowel de vestingwerken als het stratenplan werden destijds volgens een op geometrische idealen, voortvloeiend uit militair-strategische opvattingen, gebaseerd stedenbouwkundig principe aangelegd. Stevensweert is, met Coevorden en Bourtange, één van de drie vestingen in Nederland waarbij dit het geval is geweest.

De vestingwerken zijn in de 19de eeuw gesloopt, maar voor het overige is de ruimtelijke structuur in hoofdopzet nagenoeg onveranderd gebleven. Dit gegeven vormt in samenhang met het nog in belangrijke mate historisch waardevolle bebouwingsbeeld de aanleiding tot de aanwijzing van Stevensweert als beschermd dorpsgezicht ingevolge artikel 20 van de Monumentenwet.

Ontstaan en ontwikkeling

Over de vroegste geschiedenis van Stevensweert is weinig bekend. Blijkens een acte uit 1265 was 'Werde' een zelfstandige parochie, met als patroon de heilige Stephanus. Aangenomen mag worden dat er toen ook al een kerk stond. De nederzetting was gelegen in een gebied tussen twee armen van de vlechtende Maas. Dit riviereiland, waar de naam 'weerd' naar verwijst, werd ook wel 'Insula St. Stephani' genoemd.

De eerste 'Heer tot Werde' heeft vermoedelijk rond 1300, nabij de kerk op het hoogst gelegen punt van het eiland, dat staatkundig tot het graafschap Gelre behoorde, een woon- en verdedigingsstoren laten bouwen.

Kort na 1500 is er op ongeveer dezelfde plaats een burcht gebouwd voor een grafelijke familie, die in 1503 de nieuwe eigenaar was geworden van de heerlijkheid Stevensweert. Later in de 16de eeuw, waarschijnlijk 1542, werd er aan de burcht, aan de kant van de Maas, nog een rondeel toegevoegd en werden beide omgracht. Op een aan Jacob van Deventer toegeschreven kaart uit circa 1550 (fotobijlage, afb. 1) wordt Stevensweert slechts schetsmatig weergegeven met een kerk en twee huizen. Of Stevensweert van belang is geweest voor de rivierhandel en een haven heeft gehad, is niet bekend. Vermoedelijk was Stevensweert, mede gezien de rijke landbouwgronden, in de eerste

plaats een agrarische nederzetting. Over de ruimtelijke structuur van het dorp tot het begin van de 17de eeuw bestaat evenwel geen duidelijkheid ten gevolge van de latere ingreep door de Spanjaarden en het ontbreken van historisch bronnenmateriaal.

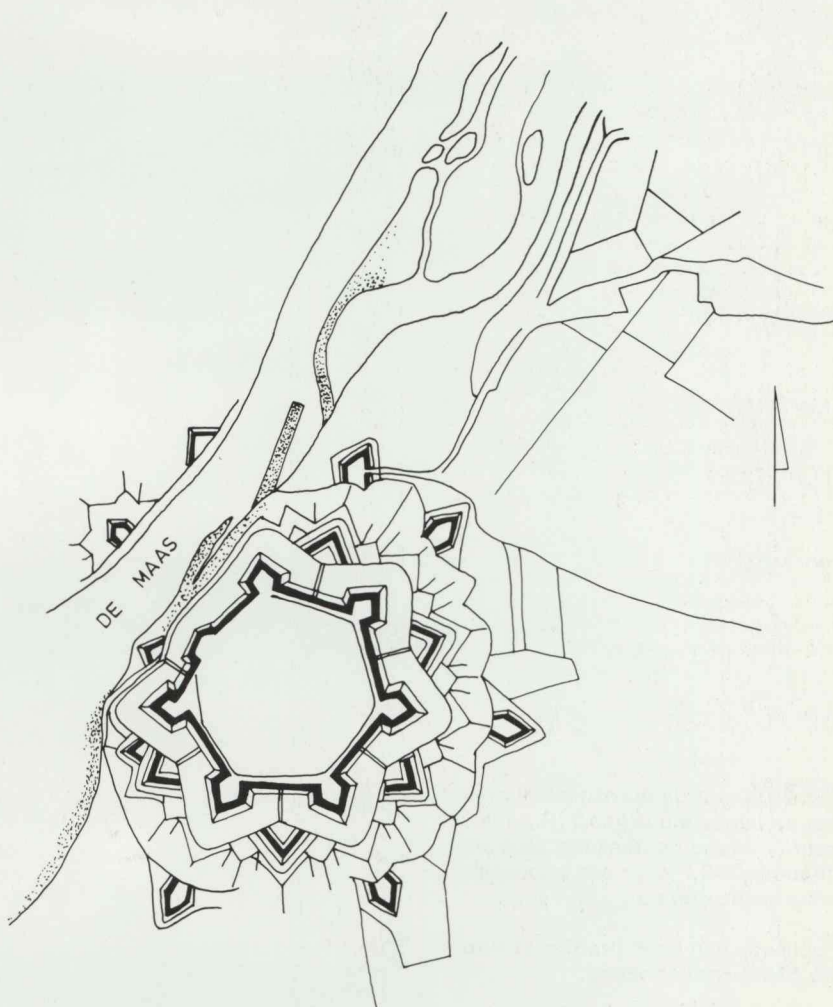
Tegen het einde van de Tachtigjarige Oorlog, in 1633, heroverden de Spanjaarden Stevensweert op de Staatse troepen. Voor hen was de strategische positie van Stevensweert (gelegen aan een landverbinding van de Spaanse bezittingen in Brabant naar die in Gelre, en aan de Maas waarlangs de Staatse wapentransporten van Roermond naar Maastricht gingen) dermate van belang, dat zij de nederzetting tot een complete vesting ombouwden.

Om Stevensweert werd een nagenoeg regelmatige zevenhoekige hoofdwal opgeworpen, voorzien van zeven bastions, met daar omheen een gracht. De wapenplaatsen waren aan een bedekte weg direct vóór de courtines aangelegd. De vesting werd versterkt met een bruggehoofd op de westoever van de Maas. Tevens werden er op het eiland nog drie forten gebouwd. De vesting was toegankelijk via twee poorten, de

Maaspoort aan de westzijde en de Veldpoort aan de oostzijde. De gracht werd gevuld en op peil gehouden met water uit de Oude Maas. Daartoe had men een kanaal, vanaf de hoger gelegen Oude Maas gegraven, waardoor het water via natuurlijk verval naar de gracht stroomde.

Zowel de binnen de vesting gelegen straten, alsmede de in het verlengde daarvan liggende bastions, zijn volgens het reeds in de inleiding vermelde radiale plan aangelegd. Daarbij zal men wel getracht hebben om zoveel mogelijk op de bestaande bebouwingselementen in te spelen; huizen die evenwel in de weg van de radialen stonden werden afgebroken. Of er veel gesloopt is, is echter niet bekend. De burcht, alsmede de kerk, werden behouden. Deze zijn dan ook de oorzaak van de afwijking in de radiale structuur van het stratenplan in het zuidwestelijk deel van de vesting (het tegenwoordige Jan van Steffeswertplein). In het zuidoostelijk deel van de vesting is een rechthoekig plein (de Markt) ontstaan. Mogelijk was dit er al voor de komst van de Spanjaarden.

Door de aanleg van de vestingwerken verloor de burcht haar primair

SITUATIE ± 1718

verdedigende functie. Zij werd sindsdien als wapenopslagplaats en voor administratieve doeleinden gebruikt, mogelijk ook voor de legering van soldaten.

Op het 'Plan de St. Stevensweert' uit 1640 (fotobijlage, afb. 2) is duidelijk de locatie van het kasteel in het zuidwestelijk deel van de vesting te zien. Het rondeel daarvan was in een bastion ingebouwd. Vóór 1702 werden door de Spanjaarden, die ook na de Vrede van Münster (1648) in bezit van Stevensweert waren gebleven, de wapenplaatsen vergroot tot ravelijnen en werden in de bedekte weg nieuwe in- en uitspringende wapenplaatsen aangelegd. Bij de beschieting van Stevensweert in 1702 door de Franse en Staatse troepen werd, waarschijnlijk, het kasteel zwaar beschadigd.

Vermoedelijk drie jaar na het zogenaamde Barrière Traktaat van 1715, waarin onder andere bepaald was dat Stevensweert weer aan de Nederlanden toekwam, werden er gedetacheerde bastions (lunettes) op het glacis van de bedekte weg in de assen van één ravelijn en vier bastions aangelegd. Daarmee bereikte de vesting haar meest uitgebreide vorm. In het centrum werd de hoofdwacht gebouwd, alsmede barakken, een hospitaal en vijf wachthuizen op de bastions. Ter gedeeltelijke vervanging van het beschadigde kasteel werd in 1732 een nieuw commandeurshuis tegen de kasteeltoren aangebouwd. Op het gedetailleerde 'Plan van Stevensweert' uit 1734 (fotobijlage, afb. 3) zijn de militaire gebouwen en de uitgebreide vestingwerken te zien. Deze plattegrond toont tevens een vrij dichte bebouwing. Dit lijkt echter te worden tegengesproken door Tirion in 1740, wanneer hij, afgezien van de kazernes, van minder dan dertig huizen spreekt.

Mede gezien de telling van Van der Aa een eeuw later, namelijk 280 huizen, lijkt de telling van Tirion echter minder waarschijnlijk.

De tekening van de markt van Stevensweert door Jan de Beyer uit 1740 (fotobijlage, afb. 4) geeft een beeld van de Markt, zoals die er toen moet hebben uitgezien. Duidelijk is de in 1702 blijkbaar niet beschadigde middeleeuwse donjon te zien, met rechts ervan een gedeelte van het dan juist verrezen commandeurshuis en links ervan een gedeelte van het kasteel. Links loopt de huidige Rulkenstraat. In het midden is de hoofdwacht te zien met een galerij ervoor. De plaats waar de bomen staan aangegeven, werd in 1861 bebouwd.

In de tweede helft van de 18de eeuw was de politieke situatie

blijkbaar dermate stabiel, dat onderhoud van de vestingwerken achterwege bleef en er verval optrad. Het gras op de wallen werd verpacht. Tevens kwam het water in de Oude Maas zó laag te staan, dat de gracht droogviel.

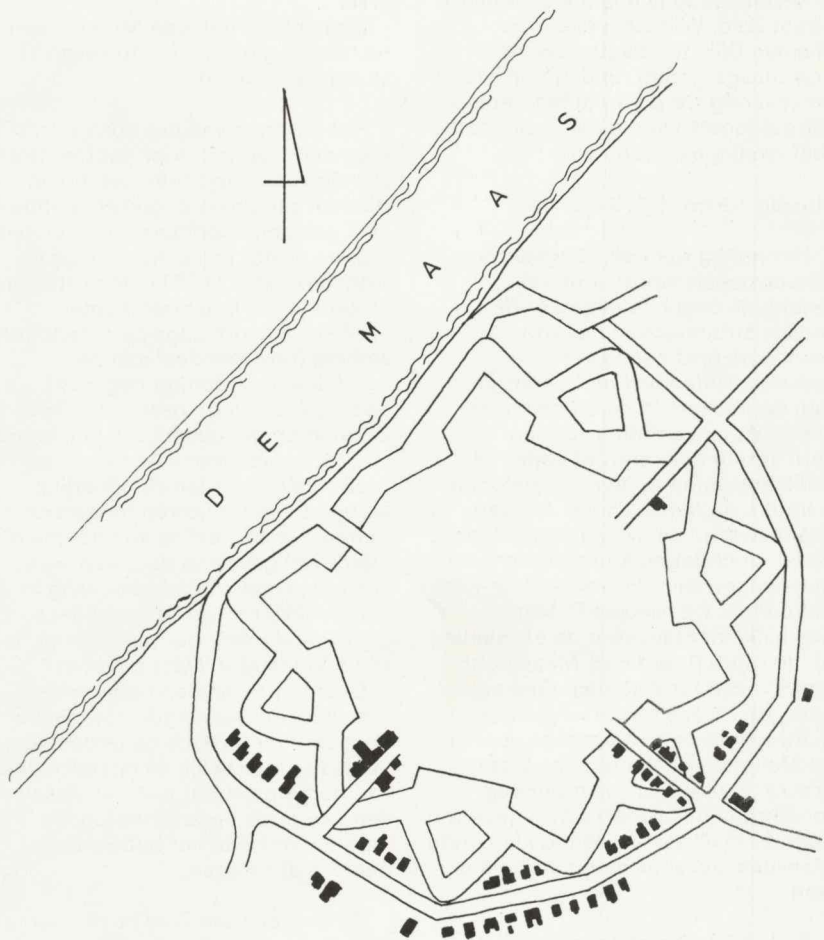
Tegen het einde van de 18de eeuw werd de in 1755 bouwvallig genoemde burcht voor een groot deel gesloopt. De grachten ter plaatse van de bruggen werden gedempt en de bruggen zelf werden afgebroken. Tevens werd één ravelijn doorgraven ten behoeve van een betere ontsluiting naar het oosten toe. Onder de Franse bezetting ($\pm$ 1805-1814) werden weliswaar nog enige herstellingen aan de vestingwerken uitgevoerd, maar daarna trad er opnieuw verwaarlozing op. Het restant van de oorspronkelijke burcht, namelijk de kapel, die al vanaf 1702 in gebruik was als kerk voor de protestantse soldaten, werd in 1819 gesloopt. Op dezelfde plaats werd enkele jaren later, in 1822, met behulp van een gift van de Koning, een nieuwe protestantse kerk gebouwd. Op de kadastrale minuut van circa 1830 (fotobijlage, afb. 5) is de eerdergenoemde doorsnijding van de ravelijn, in het verlengde van de Veldstraat,

goed te zien. De radialen zijn volgens deze kaart vrij aaneengesloten en dicht bebouwd.

Langs de Singelstraat bevinden zich, vooral in het noorden en oosten, nog onbebouwde percelen. Volgens Van der Aa telde Stevensweert in 1847 280 huizen en ruim 1600 inwoners.

In 1848 werd er ten behoeve van de bouw van het gemeentehuis de rooilijn aan de westzijde van het Jan van Steffeswertplein doorbroken en teruggelegd, waardoor tevens de achterafgelegen katholieke kerk aansluiting vond op de openbare ruimte.

In 1868 besloot de Nederlandse Regering, ingegeven door de inmiddels sterk veranderde krijgskunde, de vesting Stevensweert officieel op te heffen. In 1874 werden de gronden waarop de vestingwerken waren gelegen openbaar verkocht. De gemeente Stevensweert kocht daarvan zelf het grootste deel. Kort daarop werden de twee poorten gesloopt, de wallen geslecht en de gracht gedempt. Kort daarna werd begonnen met de aanleg van een ringweg rond Stevensweert door de buitenste punten van de voormalige

SITUATIE NA 1874

hoofdgracht met elkaar te verbinden. Deze singelweg (later Julianalaan en Wilhelminalaan genoemd) werd op de Maasdijk aangesloten. Tevens werden de Molenstraat Noord en de Molenstraat Zuid als ontsluitingswegen aangelegd. Bebouwing langs deze nieuwe wegen volgde in de decennia daarna, het eerste op de stevige ondergrond: het voormalige bastion ter plaatse van de Molenstraat Zuid, het voormalige ravelijn ter plaatse van de Nieuwe Dijk en de voormalige courtines ter plaatse van de Wilhelminalaan. Later werd ook ter plaatse van de voormalige gracht gebouwd.

In deze eeuw zijn er binnen de historische kern slechts incidenteel veranderingen opgetreden. Noemenswaardig is de sloop van de barakken aan de Singelstraat Zuid kort na de Tweede Wereldoorlog en de aanleg van een plantsoen op de vrijgekomen ruimte. Rond 1930 werd begonnen met de grindafgravingen in de oever van de Maas. Vooral vlak ten noorden van Stevensweert ontstonden grote gaten, waar in de zeventiger jaren jachthavens aangelegd werden. De ruimtelijke ontwikkeling van Stevensweert heeft zich daar echter niet op georiënteerd.

Na de Tweede Wereldoorlog werd er tevens gebouwd langs de Molenstraat Zuid, Wilhelminalaan en Nieuwe Dijk, ter plaatse van de voormalige gracht. In de jaren zestig en zeventig werd vooral het gebied ten zuidoosten van de Wilhelminalaan met woningen bebouwd.

Huidig ruimtelijk karakter

Het huidig ruimtelijk karakter van Stevensweert wordt voor een belangrijk deel bepaald door de radiale structuur van het stratenplan binnen de historische kern. De radialen vinden aan de buitenzijde hun begrenzing in de Singelstraat, welke als een ceintuur rondom de kern ligt. In het centrum komen de radialen samen op twee grote open ruimten: de Markt en het Jan van Steffeswertplein. Nagenoeg volgens de windrichtingen lopen vier ontsluitingswegen vanuit de oude kern naar buiten toe. De Nieuwe Dijk in oostelijke richting voor de aansluiting op de route Roermond-Maastricht, de Molenstraat Zuid naar Ohé en Laak, de Maaspoort in westelijke richting naar het voormalige veer en de Molenstraat Noord naar Maasbracht. Een tweede ceintuurweg rondom Stevensweert wordt gevormd door de in elkaars verlengde liggende Maasdijk, Julianalaan en Wilhelminalaan.

Door het ruim opgezette radiale stratenplan zijn er vlaaiptvormige bouwblokken ontstaan die aan de lange zijden min of meer aaneenge-

sloten bebouwd zijn. Op de hoek Fort Forelstraat en Molenstraat Noord ontbreekt de hoekbebouwing echter.

Aan de singelstraat, vooral in het noordelijk en oostelijk deel, is de bebouwing minder aaneengesloten en is er evenmin sprake van een strakke rooilijn. Op sommige plaatsen is zelfs geen bebouwing aanwezig. De Singelstraat loopt, door de ligging van de katholieke kerk en het gemeentehuis, niet geheel rond. Opmerkelijk is het brede profiel van de Singelstraat Zuid, waar na sloop van de soldatenbarakken het vrijkomende perceel onbebouwd is gebleven en is ingericht als plantsoen. Achter de Singelstraat loopt rondom de historische kern een voetpad. Langs de ontsluitingswegen, vooral de Molenstraat Zuid en de Nieuwe Dijk, staat vrijstaande bebouwing.

Het gebied van de voormalige vestingwerken is in hoofdzaak onbebouwd gebleven en is in gebruik als (moes-)tuinen, boomgaard en dergelijke. Er staat wel enige bebouwing, maar die is van een ondergeschikt karakter; zij wordt voornamelijk gevormd door houten schuurtjes. De naar buiten toe aflopende helling van dit open gebied herinnert nog aan de afgraving van de wallen en de demping van de gracht.

De centraal gelegen Markt is een rechthoekig plein waarop zeven straten aansluiten.

Het centrum van het dorp wordt evenwel gevormd door het trechtervormige Jan van Steffeswertplein. Hieraan zijn de belangrijkste gebouwen gelegen voornamelijk van architectuur en groter van schaal, zoals de katholieke kerk (1781), de protestantse kerk (1822), het gemeentehuis (1848), de voormalige commandeurswoning (met een deel van de middeleeuwse donjon nog zichtbaar) (1732) en de pastorie (1787). Genoemde gebouwen zijn vrijstaand en niet opgenomen in een rechte rooilijn. Wel worden zij onderling verbonden door ijzeren hekken en muren. De noordzijde van het plein wordt wel gevormd door een wand van aaneengesloten bebouwing in een strakke rooilijn. Hoewel deze gevelwand mede het plein vormt, is zij de Veldstraat West geheten.

Over het algemeen hebben de radialen een gemengde agrarische en woonfunctie. Ook de bebouwing langs het noordelijk en oostelijk deel van de Singelstraat heeft afwisselend een woon- en agrarische functie, hetgeen ook aan het bebouwingsbeeld is af te lezen.

De Singelstraat Zuid heeft voornamelijk een woonfunctie. Rondom de Markt overheerst de horecasector, terwijl aan de Veldstraat/Nieuwe Dijk de winkelfunctie is geconcentreerd.

De openbare gebouwen zijn aan het Jan van Steffeswertplein gelegen. De overgang tussen de dicht bebouwde kern en het agrarisch open gebied daaromheen is geleidelijk te noemen door het agrarisch karakter van de bebouwing aan de Singelstraat en het op sommige plaatsen ontbreken van bebouwing.

Ondanks de ligging aan de Maas is de ruimtelijke ontwikkeling daar niet op georiënteerd. De oriëntatie is juist introvert, naar binnen toe gekeerd, naar de Markt en het Jan van Steffeswertplein. De visuele relatie tussen de historische kern en het gebied ter plaatse van de voormalige vestingwerken beperkt zich tot het doorzicht naar buiten toe tussen de bebouwing aan de Singelstraat. Dit is voornamelijk het geval bij de Fort Forelstraat, Raamstraat en Burgemeester van Bovenstraat. Het vrije doorzicht loopt min of meer door tot aan de hoger gelegen en met bomen omzoomde ceintuurweg Maasdijk/Julianalaan en Wilhelminalaan. De daarachter en tevens lager gelegen sportvelden in het oosten, woonwijk in het zuiden, Maas en uiterwaarden in het westen en jachthavens in het noorden, zijn nauwelijks vanuit de historische kern te zien. Andersom echter is vanaf de Maasdijk en Julianalaan de historische kern, met de daar een weinig boven uitstekende spits van de katholieke kerk, goed te zien.

De historische schaal en verkaveling zijn in belangrijke mate bepalend voor de bebouwing in de historische kern. Met uitzondering van de bebouwing aan het Jan van Steffeswertplein wordt het bebouwingsbeeld gekenmerkt door kleinschaligheid en eenvoud van architectuur. Aan weerszijden van de radialen is de bebouwing over het algemeen één of twee verdiepingen hoog met een pannen zadeldak, waarvan de nok evenwijdig aan de straat loopt. Bij de (voormalige) agrarische bebouwing komen ook topgevels met de nok loodrecht aan de straat voor, met name bij schuren. De kavelbreedte varieert. De woonhuizen zijn over het algemeen drie tot vier venstertraveeën breed, de (voormalige) agrarische bebouwing is meestal breder. Er bevinden zich geen tuinen vóór de woningen; de bebouwing staat direct aan de straat. Mede door het veelvuldig gebruik van hoge muren (tot 2,5 meter) in de rooilijn tussen de bebouwing is er sprake van een besloten karakter, dat de kern een (klein-)stedelijk aanzien geeft. De bebouwing is over het algemeen van een donkergekleurde baksteen, sommige panden zijn gewit of gepleisterd, dan wel gecementeerd. De straatprofielen worden gekenmerkt door een traditionele driedeling met molgoten en een klinkerbestra-

ting. Afzonderlijke stoepen ontbreken. De Markt en het Jan van Steffeswertplein zijn met keien bestraat.

Een bijzonder element wordt gevormd door de bomen op de Markt, die het marktplein van de openbare weg scheiden. Langs het Jan van Steffeswertplein staan ook bomen, deze begeleiden echter de bebouwing rondom het plein zodanig, dat zij die daar min of meer van afschermen. Een electriciteitshuisje dat op het plein, maar achter de bomen staat, valt hierdoor nauwelijks op. De openbare weg is door bestrating met een andere keisoort van het plein zelf als zodanig te onderscheiden. Op dat plein is het stratenplan van de historische kern van Stevensweert in mozaïek aangelegd. Een christusfiguur staat in een hoek van het plein naast de pastorie.

Op de Markt is recent een pomp geplaatst, min of meer op dezelfde plaats waar er ook een te zien was op de prent van Jan de Beyer (fotobijlage, afb. 4).

Op de als bijlage opgenomen historisch-ruimtelijke waarderingskaart (fotobijlage, afb. 6) zijn de historische structuur- en beeldwaarde van Stevensweert in hoofdlijnen weergegeven.

Naar uit de beschrijving van het huidige ruimtelijke karakter en de bijgevoegde historisch ruimtelijke waarderingskaart moge blijken, is het beschermingsbelang in de eerste plaats gelegen in de nog overwegend gave historisch ruimtelijke structuur. De belangrijkste componenten daarvan zijn het ruim opgezette stervormige stratenplan van de voormalige vesting, het open gebied daaromheen ter plaatse van de voormalige vestingwerken, de schaal van de bebouwing en het historisch bebouwingsbeeld. Het Jan van Steffeswertplein is daarbij met name van belang voor wat betreft de oriëntatie en vormgeving van de bebouwing en de profilering en inrichting van de openbare ruimte. Tevens zijn de geleidelijke overgang en de visuele relatie tussen de historische kern en het open gebied daaromheen van bijzonder belang.

Te beschermen gebied

Bij de bescherming van het dorpsgezicht Stevensweert ligt het accent op de gave historisch ruimtelijke structuur van de dorpskern (de voormalige vesting) en het gebied ter plaatse van de vroegere vestingwerken daar direct omheen. Als begrenzing is zoveel mogelijk de na 1874 aangelegde Singelweg (Julianalaan-Wilhelminalaan) en de daarop aansluitende Maasdijk gekozen, omdat deze zowel een duidelijk landschappelijke als historisch

herkenbare begrenzing vormen.

De begrenzing van het dorpsgezicht is weergegeven op kaartnummer 348 I.

Rechtsgevolg bescherming

Ter effectuering van de bescherming van het aangewezen dorpsgezicht moet ingevolge artikel 37, lid 8 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (1985) een bestemmingsplan ontwikkeld worden. De toelichting bij de aanwijzing tot beschermd dorpsgezicht kan daarbij wat het beschermingsbelang betreft als uitgangspunt dienen.

Doel van de aanwijzing is, de karakteristieke, met de historische ontwikkeling samenhangende, structuur en ruimtelijke kwaliteit van het gebied te onderkennen als zwaarwegend belang bij de verdere ontwikkeling binnen het gebied. De aanwijzing beoogt op die wijze een basis te geven voor een ruimtelijke ontwikkeling, die inspeelt op de aanwezige kwaliteiten, daarvan gebruik maakt en daarop voortbouwt.

Geraadpleegde literatuur:

Aa, A. J. van der.

Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden. dl. 10. Gorinchem, 1847.

Batta, E. C. M. A.; Hermesdorf, B. H. D.; Munsters, A. J.; Panhuysen, G. W. A. e.a.

Limburg's Verleden. 2 dln. Maastricht, 1960 respectievelijk 1967.

Gysseling, M.

Typonomisch Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226). dl. II. s.l., 1960.

Habets, J.

De voormalige Heerlijkheid en Vesting Stevensweert. Roermond, 1876.

Hekker, R. C.; Voorden, F. W. van; Agt, J. F.; Quaadvlieg, G. M. I. e.a.
Dorp en stad in Limburg. Zutphen, 1981.

Hendrickx, M.; Janssen, L.; Rutten, H.; Sangers, H. e.a.

Stevensweert, munten en kaarten. Maaseik, 1983.

Rutten, H. G. M.

Stevensweert in oude ansichten. Zaltbommel, 1986.

Sangers, W. en Simonis, H.

Er ligt een eiland in de Maas. Echt, 1955.

Tirion, I.

Hedendaagse Historie. dl. 12. Amsterdam, 1740.

Colofon:

Uitgave van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist.

Historisch-geografisch en stedenbouwkundig onderzoek:
Geojoch (drs. J. Hollestelle), Utrecht.

Foto's:

Algemeen Rijksarchief, 's-Gravenhage (afb. 3);

Dienst van het Kadaster en de Openbare Registers, Apeldoorn (afb. 5);

Gemeentemuseum, Roermond (afb. 4);

Rijksarchief Limburg, Maastricht (afb. 1);

Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist (afb. 6);

Topografische Dienst, Emmen (omslag).

Universiteitsbibliotheek, Leiden (afb. 2).

Kaarten en illustraties in de tekst:

Studio Ineke van der Burg, Bilthoven.

Verkoopprijs f 10,-.

Deze publikatie is schriftelijk of telefonisch te bestellen bij het Distributiecentrum DOP

Postbus 20014

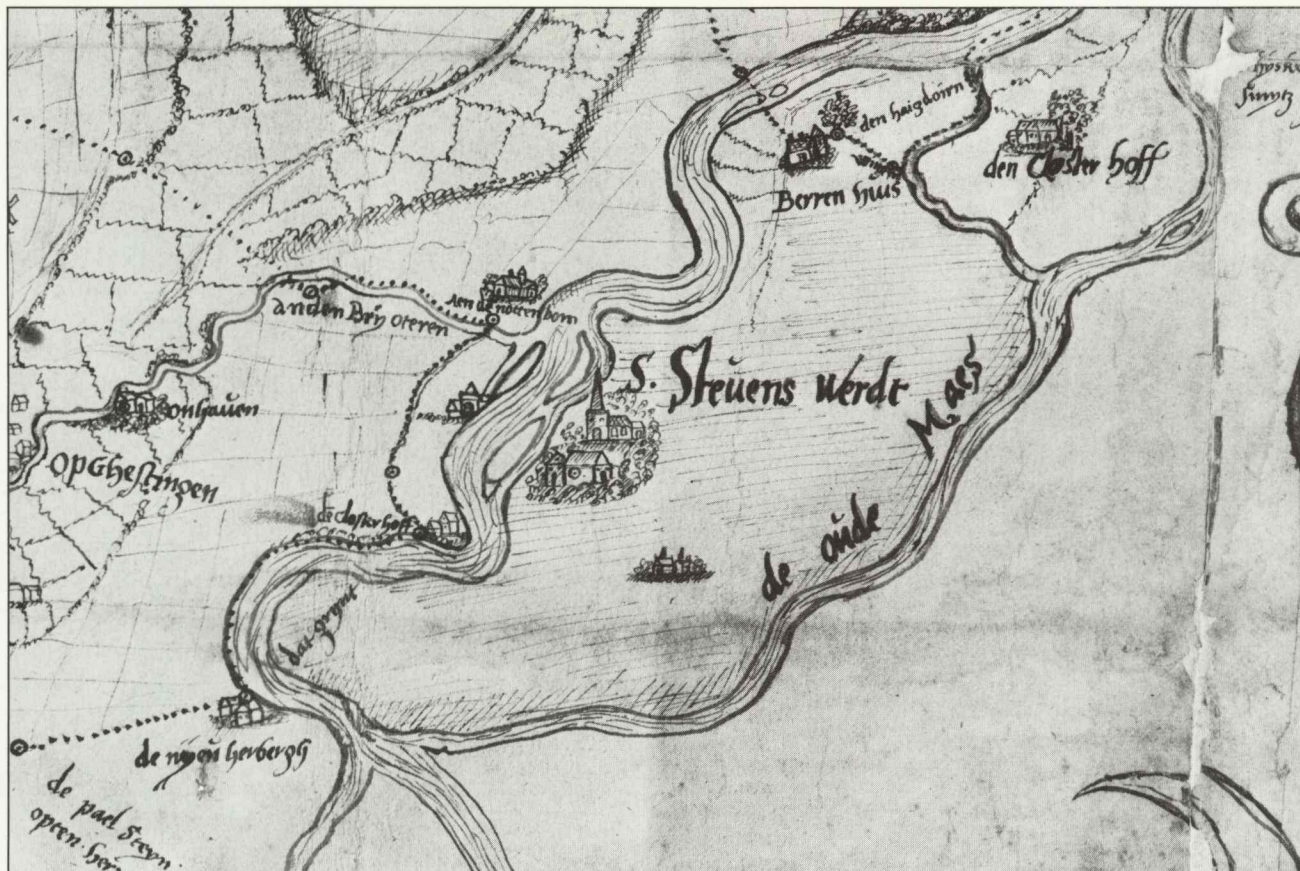
2500 EA 's-Gravenhage.

Telefoon: 070-78 98 80.

Onder vermelding van bestelnummer of ISBN 90 346 1153 1.

Druk:

Staatsdrukkerij 's-Gravenhage.

Afb. 1. Het gebied in midden Limburg ten westen van de Maas tussen Heijthuisen en Ophoven in België, tweede helft 16de eeuw, fragment (R.A.L. z.nr.).

Afb. 3. Plan van Stevensweert, 1734 (A.R.A., O.P.V. S. 165).

Afb. 4. Stevensweert, 1740 (Gemeentemuseum Roermond, nr. 887).

Afb. 5. Kadastraal Minuutplan gemeente Stevensweert, z.j. (circa 1830), fragment.

